

קידום התפקוד המוטורי והשילוב החברתי של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים

המשולבים בכיתות רגילות באמצעות משחקי כדור ומשחקוני תנועה

יוזמה פדגוגית

ד"ר אורלי יזדי-עוגב

מרצה בכירה בהתנהגות מוטורית וחינוך גופני בחינוך המיוחד

ראש המסלול לפעילות גופנית מותאמת (לבעלי צרכים מיוחדים)

ביה"ס לחינוך – המכללה האקדמית בוינגייט – תשע"ב

היוזמה, מהווה מענה להטמעת דו"ח דורנר "שילוב הילד בעל הצרכים המיוחדים בכיתה

הרגילה" בקרב הסטודנטים ומורים לחינוך גופני.

השילוב החברתי של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, ובמיוחד אלה אשר סובלים מבעיות מוטוריות, אינו מובן מאליו.

זאת, מסיבות שונות שקשורות, בין היתר ב:

- דעות קדומות,
- קשיי התקשורת של התלמידים המשולבים ו/או
- ברמת הביצוע המוטורי.

הללו, מפחיתים את סיכוייהם להצטרף למשחקי כדור במהלך הפסקות ו/או בשיעורי החינוך הגופני.

במהלך שנות הילדות ובית הספר היסודי, מומחיות בביצוע המוטורי מהווה גורם מרכזי לשם צבירת הצלחות בביצוע מיומנויות הנדרשות בחיי היום יום, בלמידה, במשחקים ובתחרויות. ריצה, קפיצה, זריקה, תפיסה ובעיטה, מהוות רק חלק מהמיומנות הבסיסיות אשר נדרשות מהילדים במסגרת הגן ובית-הספר.

שליטה במיומנויות מוטוריות מהווה אף גורם חשוב בהתפתחות החברתית והריגושית של ילדים. אצל רוב הילדים ההתפתחות של המיומנויות המוטוריות, מתרחשת יחסית בקלות. בכל אופן, **בקרב אוכלוסיית ילדי בית הספר היסודי, ישנם תלמידים בעלי אינטליגנציה נורמלית ואף למעלה מהממוצע, אשר מציגים רמה נמוכה בביצוע מיומנויות מוטוריות בהשוואה לילדים בני גילם.** אמנם **בעייתם המרכזית באה לידי ביטוי בתחום המוטורי, אך בדרך כלל לבעיה זו נלווים קשיים בתחום התפקודי היומיומי, הריגושי-חברתי, ההתנהגותי והלימודי.**

בהשוואה לבני גילם, ילדים בעלי צרכים מיוחדים מציגים איטיות וחוסר דיוק גם בלמידה של מיומנויות מוטוריות. האיטיות ברכישת מיומנויות מוטוריות גורמת קשיים משמעותיים ואי שליטה בפעילויות ספורט ובמעורבות באינטראקציות חברתיות. במצבים שבהם הילד נדרש לנוע או להגיב

לגורם נוסף המשתנה במהלך הביצוע (כמו מהירות הריצה של היריב, מהירות תנועות הכדור או שינויים במרחב כמו שינוי במקום שבו נמצא חבר לקבוצה), כפי שקורה במצבים המוגדרים כ'פתוחים', המסרים העצביים לשרירים אמורים להשתנות בהתאם. במצבים 'פתוחים' קשה לחזות מראש שינויים בסביבת הפעילות. במקרים מסוימים הילד עשוי להציג בעיות מוטוריות עקב קשיים באבחנה ובמעקב אחר המידע בדבר השינויים המתרחשים בסביבת הביצוע. ייתכן גם שהקושי הוא ביישום שינויים במסרים העצביים כדי להביא לביצוע ולשליטה תנועתית במהלך הוצאתה לפועל.

כך גם התנועות של רבים בעלי צרכים מיוחדים (לקויות למידה, הפרעה התפתחותית בקואורדינציה (DCD) אוטיזם (PDD) ואחרים, אינן מתבצעות בשטף או בקלילות. לעתים הם ממהרים תוך פעולות מוגזמות ואימפולסיביות של הגוף, המגבירות את הקושי בביצוע קפיצה, ניתור או דילוג. פעולות אלו ואחרות בחיי היום-יום מבליטות את קשייהם בהשוואה לילדים בני גילם. יש ביניהם איטיים מאוד המציגים אוצר תנועתי דל, ולכן יש הטועים לחשוב שהם עצלנים ומרושלים.

בדרך כלל, ילדי אלה אשר מאופיינים בסרבול, נופלים, נחבלים ונראים כמי שאינם מקדישים זמן לארגון תנועותיהם. הכינויים והתיאורים של ילדים כאלו הם רבים: מגושם, מרושל, קלוץ, קלמזי, לא אכפתי, עצלן, מציקן, ילד קשה, בעל דימוי עצמי נמוך, חולמני, בעל התנהגות טפשית, ליצן הכיתה ועוד. אלו תיאורים הרסניים לילדים צעירים שמנסים בכל כוחם להתגבר על קשייהם. כינויים אלה מושמעים דווקא על-ידי אנשי חינוך ואף על-ידי הורים שחסרה להם המודעות לקשיי הילד כמו גם ידע בדבר דרכים להגשת עזרה.

בכיתות היסוד, הילד מפתח קשרים חברתיים רחבים יותר עם ילדים בני גילו. משחקים ופעילויות פיזיות מהווים את אחד המוקדים המרכזיים בחייו. ילדים בגיל זה מצויים רוב הזמן בתנועה. מספיק שנתבונן בילדים בחצר בית הספר במהלך ההפסקות, בכדי להבין עד כמה טבוע בהם הצורך לנוע. בגיל זה הילדים לומדים חוקים של משחקים וכדי להשתלב בקבוצה שמשחקת, הילד אמור לדעת את החוקים ולציית להם. המיומנויות המוטוריות הולכות ומשתכללות הן בתחום המוטוריקה הגסה והן בתחום המוטוריקה העדינה.

במהלך תקופת ה'ילדות המאוחרת', גיל תשע עד שתים עשרה שנים, מאופיינת בהתמחות ועידון המיומנויות המוטוריות. הילדים בגיל הזה מוצאים אתגר ברכיבה על האופניים שלהם ויש להם שליטה טובה יותר על המהירות. מיומנויות הכדור שלהם מדויקות יותר ועתה הם מסוגלים לזרוק ולתפוס כדורי טניס במדויק ולהשתתף בהצלחה במשחקי כדור כגון: כדורסל, כדוריד, כדורעף ועוד. בשלב זה של ההתפתחות, הילד מודע לכישוריו ולחולשותיו, ואף לכישוריהם ולחולשותיהם של אחרים. זהו הזמן אשר בו הוא נבחר לשחק במשחקי קבוצה, כמו במשחקי כדור, היות והוא מציג מומחיות במיומנויות מוטוריות. חברות ושייכות לקבוצה הנה ברת חשיבות מאוד גבוהה בכל גיל, אך במיוחד בגיל זה. הילד יכול להרגיש מאוד מהר דחוי באם אינו עונה על הסטנדרטים והיכולות של ה'קבוצה'.

היוזמה הנוכחית, מהווה מענה להטמעת דו"ח דורנר "שילוב הילד בעל הצרכים המיוחדים בכיתה הרגילה"- בקרב הסטודנטים וסגל המכללה. כפי שצוין לעיל, השילוב החברתי של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, ובמיוחד אלה אשר סובלים מבעיות מוטוריות, אינו מובן מאליו. זאת, מסיבות שונות שקשורות בדעות קדומות של התלמידים הרגילים, בקשיי התקשורת של התלמידים המשולבים ו/או

ברמת הביצוע המוטורי אשר מונעים מהם להצטרף למשחקי כדור במהלך הפסקות ו/או בשיעורי החינוך הגופני.

החוברת בנויה משני חלקים. בחלק א', תינתן סקירה של קשיים מוטוריים נפוצים בקרב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. כמענה לקשיים אלה, יוצעו מערכי פעילויות ומשחקוני תנועה ליישום בשיעורי החינוך הגופני בכיתות הרגילות, בהן משולבים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. ביוזמה הנוכחית, יוצעו מערכי פעילויות להעשרה ולחיזוק התפקודים הפסיכו מוטוריים הבאים: שיווי משקל, תיאום עין-יד ומהירות תגובה ותנועה. [לקישור לחצו כאן](#)

בחלק ב', יתוארו הקשיים הרגשיים-חברתיים של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים המאופיינים בקשיים מוטוריים. כמענה לקשיים אלה, יוצעו התאמות בפעילות גופנית ומשחקי כדור שונים כבסיס להעצמה רגשית-חברתית ולקידום השילוב החברתי של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים.